

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Popit

**Slovenija kot socialna država – na primeru univerzitetne politike in politike
zaposlovanja**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Popit

Mentor: Izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

**Slovenija kot socialna država – na primeru univerzitetne politike in politike
zaposlovanja**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

ZAHVALA

Iskrena Hvala staršem, fantu Klemenu, teti Dragici in babici Faniki za moralno in finančno podporo v času študija!

Posebna zahvala tudi mojemu mentorju prof. Andreju A. Lukšiču za strokovno usmeritev in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Slovenija kot socialna država – na primeru univerzitetne politike in politike zaposlovanja

V današnjih časih se vse bolj poudarja, kako pomembna sta izobrazba in znanje, ter da naj se mlada populacija čim dlje šola in izobražuje, dokler je le mogoče, saj si bo le tako zagotovila boljšo, brezskrbno in lepšo prihodnost. Izobraževanje je tisto, ki naj bi slehernemu posamezniku dalo potrebno znanje, ki ga potrebuje v vsakdanjem življenju in v svoji poklicni karieri. Ravno zaradi takšnega vesplošnega prepričanja sem v diplomski nalogi ugotavljala, ali sta znanje in izobraževanje res tako pomembna, kot je neko splošno prepričanje v državi. V diplomski nalogi sem raziskovala, kakšna politika izobraževanja se izvaja v Sloveniji, kakšni so pogoji izobraževanja, katere vrste izobraževalnih ustanov poznamo pri nas in kakšne možnosti imamo državljani Republike Slovenije v procesu izobraževanja. Ugotavljala sem, kakšen pomen ima politika izobraževanja pri politiki zaposlovanja, saj gre v tem primeru za vzajemen proces, ki pa ni nujno obojestranski. Omenila sem tudi področje aktivne politike zaposlovanja, ki s svojimi izobraževalnimi programi poskuša omiliti in odpraviti brezposelnost. Vprašanje, ki se mi je skozi diplomsko nalogo porajalo je – ali aktivni politiki zaposlovanja ves ta trud res uspeva glede na trenutno situacijo v Sloveniji?

Ključne besede: socialna država, politika, izobraževanje, zaposlovanje, procesi, programi.

Slovenia as a social state – in the matter of university policy and employment policy

Today the importance of education and knowledge is becoming more and more prominent. Therefore, young population should stay in the educational process as long as possible because it is supposedly the only way to ensure a better, more carefree and brighter future. Education is what is supposed to equip every single individual with the necessary knowledge to cope with everyday life and their professional career. Due to this widespread belief I attempted to determine whether knowledge and education indeed are as important as they appear to be. In this diploma thesis I researched what type of education policy is implemented in Slovenia, what are the educational requirements, what type of educational institutions there are and what are the options available to citizens of Republic of Slovenia. Moreover, I attempted to establish the importance of educational policy when it comes to employment policy due to it being a reciprocal process which is not necessarily mutual. Furthermore, I mentioned the field of active employment policy that is making an effort to alleviate and eliminate unemployment. This problem also raised an interesting question – is the active employment policy truly efficient in their work when it comes to the current situation in Slovenia?

Keywords: social state, policy, education, employment, processes, programs.

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Namen in cilj preučevanja	6
1.2	Raziskovalno vprašanje	7
1.3	Metodološki okvir in struktura	7
2	SOCIALNA DRŽAVA IN SOCIALNA POLITIKA	9
3	SOCIALNA DRŽAVA IN POLITIKA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	13
4	SOCIALNA DRŽAVA IN POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI	16
4.1	Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji.....	16
4.2	Pregled stanja na trgu delovne sile	19
4.3	Anketa o delovni sili (ADS)	21
5	ZAKLJUČEK	23
6	LITERATURA	26

1 UVOD

Skozi šolanje, od osnovne šole pa vse do končanja študija z diplomsko nalogo, smo kot posamezniki vpeti v socializacijski proces šolanja, ki je eden izmed najpomembnejših socializatorjev. Res je, da nas prvih osnov socializacijskih procesov nauči družina, vendar pa nas prav šola pripravlja na življenje. V šoli se ne priučimo le znanja, ki ga bomo rabili pri svojem poklicu, temveč nas uči tudi vsakdanjih stvari, ki jih potrebujemo in uporabljamo vsak dan, bodisi formalno ali neformalno na delovnem mestu ali pa v vsakdanjem družbenem okolju. Šola je tista, ki nas spodbuja k zavesti o integriteti posameznika, ki nas vzpodbuja k skladnemu, čustvenemu, duhovnemu, spoznavnemu in socialnemu razvoju posameznika. Skozi šolanje se lahko priučimo samostojnega kritičnega presojanja in odgovornega družbenega ravnanja, od nas samih pa je odvisno, ali se bomo tega tudi v praksi posluževali in ali bomo po teh načelih tudi delovali. Izobraževalne ustanove so tiste, ki nam pomagajo, da razvijemo pripravljenost za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države. Po končanem šolanju, študiju pa pride na vrsto zaposlitev, ki je zelo pomembna v posameznikovem življenju, saj je od zaposlitve odvisna kakovost življenja.

Ravno zaradi večletnega procesa izobraževanja, ki se nato nadaljuje v dolgoletni proces zaposlovanja sem se na tem mestu odločila za temo diplomske naloge, v kateri si zastavljam vprašanja, ki so še kako pomembna in aktualna v današnji družbi. Proces vzajemnosti politike izobraževanja in politike zaposlovanja je tisti, ki je botroval k moji odločitvi, da se lotim te problematike na različnih ravneh (ki jih omenjam v opredelitvi teme, v hipotezi in v metodologiji) v svoji diplomski nalogi.

1.1 Namen in cilj preučevanja

Namen diplomske naloge je osvetliti problematiko politike izobraževanja in politike zaposlovanja v Sloveniji: kakšni so ideološki razlogi, zaradi katerih so sploh nastali obstoječi problemi v politiki izobraževanja in zaposlovanja. V diplomski nalogi se bom dotaknila tudi vprašanja ukrepov za pospešeno reševanje nastalega problema trenutne situacije v Sloveniji predvsem glede zaposlovanja mladih diplomantov v primerjavi z mladimi z nižjo stopnjo izobrazbe. Zanimivo je tudi področje samozaposlenosti v zadnjih nekaj letih v Sloveniji? Zakaj trend samozaposlenosti narašča in kaj to pomeni za politiko zaposlovanja v prihodnosti?

1.2 Raziskovalno vprašanje

Glavno raziskovalno vprašanje je ugotoviti ali je politika izobraževanja res ključen faktor pri politiki zaposlovanja. Osredotočila se bom na konkreten primer – ali imajo mladi diplomanti univerzitetnega izobraževanja res večje možnosti kot iskalci zaposlitve v primerjavi z mladimi z nižjo stopnjo izobrazbe in zakaj je temu tako, če vprašanje sploh drži.

V diplomskem delu bom izpeljala tezo:

- Politika izobraževanja je relativno avtonomna glede na politiko zaposlovanja v Sloveniji.

1.3 Metodološki okvir in struktura

V svojem diplomskem delu bom največ uporabljala deduktivni pristop. Iz različnih teorij bom prehajala iz splošnega k posameznemu. V začetnem delu diplomske naloge bom poleg metode deskripcije uporabila tudi metodo kompilacije, ki mi bo služila za podrobnejše opisovanje mojega predmeta raziskovanja, in sicer pojma univerzitetne politike in politike zaposlovanja na primeru Slovenije kot socialne države. Ključno vprašanje se bo navezovalo na ideološke razloge, v smislu univerzitetne politike kot politike ideološkega boja med mladimi iskalci zaposlitve (mladi z različno stopnjo izobrazbe) in kako se ta boj kaže v praksi glede na politiko zaposlovanja v Sloveniji, saj bi primerjava z drugimi evropskimi državami zahtevala bolj obsežnejšo raziskavo, jaz pa bi se rada v svoji diplomski nalogi fokusirala zgolj na specifičen del tudi te razvejane in široke teme. Gre za oris teme, ki mi je blizu, katere del sem tudi sama in se bom z njo ukvarjala tudi v prihodnosti.

Pri raziskovanju si bom pomagala še s povzemanjem različnih virov, in sicer s primarnimi, sekundarnimi in terciarnimi. Med diplomsko nalogo se bom lotila tudi analize in interpretacije sekundarnih in primarnih virov, kjer bom upoštevala prvine jezikoslovja, logičnosti, sistematičnosti ter določenih teoretskih okvirjev. V zaključnem delu bom uporabila primerjalno metodo, ki mi bo koristila, da bom prišla do smiselnega zaključka celotnega dela raziskovanja, in da si bom lahko odgovorila na svojo začetno postavljeno hipotezo.

V diplomski nalogi bom torej uporabila sledeče metode:

- Zbiranje in analiza sekundarnih virov, ki so relevantni za moje raziskovanje.

- Deskriptivna metoda, s katero bom opisala in definirala ključne pojme na teoretični ravni.
- Na nekaterih delih bom, za lažje razumevanje vzrokov in nastanka trenutne situacije zaposlovanja v Sloveniji, uporabila zgodovinsko metodo.
- Analiza izbranih primerov bo uporabljena za diskurze politike izobraževanja in zaposlovanja v Sloveniji.

Diplomsko delo je razdeljeno na več delov, posamezna poglavja pa so med seboj povezana, zaradi česar je nemogoče napraviti jasno ločnico, kje se nek del teme/ideje konča in nadaljuje drug del.

V prvem delu bom predstavila državno in socialno politiko sodobne družbe, in sicer na konkretnem primeru Slovenije. Ključen del socialne države je namreč skladen socialni in gospodarski razvoj. Dotaknila se bom tudi še vedno trajajoče globalne gospodarske krize, ki ima velik vpliv na državno in socialno politiko Slovenije. Ravno ta kriza močno vpliva na politiko zaposlovanja mladih v Sloveniji, o čemer bom bolj podrobno pisala v tretjem delu diplomske naloge.

Drugi del bom namenila politiki izobraževanja in natančneje predstavila izobraževalni sistem v Sloveniji, s poudarkom na univerzitetnem izobraževanju, in nadalje bom iz politike izobraževanja izhajala v politiko zaposlovanja.

V zadnjem delu pa se bom podrobneje posvetila politiki zaposlovanja v Sloveniji, in sicer konkretno na mladi populaciji, ki šele začne svojo prvo zaposlitveno pot. Zanimalo me bo tudi, kakšni so ukrepi programa aktivne politike zaposlovanja.

V zaključku bom povzela bistvene ugotovitve in opažanja ter odgovorila na zastavljena začetna raziskovalna vprašanja.

2 SOCIALNA DRŽAVA IN SOCIALNA POLITIKA

Claus Offe (1985, 96) v svoji primerjalni razpravi o »desnih« in »levih« analizah socialne države izkristalizira tri točke, glede katerih se mnenja konzervativno-liberalnih in socialističnih kritikov presenetljivo ujemajo. Prvič, v nasprotju z ideološkim konsenzom, ki je bil močno razširjen v večini razvitih socialnih državah v petdesetih letih, ni danes nihče več prepričan, da je socialna država pravi odgovor na probleme družbenopolitičnega reda razvitih kapitalističnih držav. Kritiki so postali v svoji negativni oceni ustanov socialne države veliko glasnejši in temeljitejši. Kot drugo je pomembno izpostaviti, da ne to ali ono gledanje na socialno državo zaradi interesov svojih klientov ni in tudi ne bi bilo pripravljeno odpraviti socialne države, saj ta opravlja bistvene in nujne funkcije v akumulacijskem procesu kot tudi za gospodarsko in družbeno blaginjo delavskega razreda. Tretja točka pa se nanaša na konzervativce, in sicer medtem, ko konzervativna stran nima konsistentne teorije, niti realistične strategije kakšnega socialnega reda, ki ne bi bil socialna država, pa ni nič očitneje, da bi bil kaj boljši položaj na levici, kjer bi sicer lahko govorili o konsistentni teoriji socializma, nikakor pa ne o kakšni soglasni strategiji za doseg socializma. In dokler ni nekaj boljšega, ostaja socialna država, ki je sicer teoretično sporna, v praksi pa zasidrano dejstvo družbenega reda razvitih kapitalističnih družb. Kljub vsemu je videti, da je socialna država, ki je sicer sporna tako na levi kot tudi na desni strani, ne bo tako lahko dobila nadomestila niti v konzervativni, niti ne v progresivni alternativni.

Obstaja cela vrsta normativnih modelov ekonomskega in družbenega reda, ki pa jih zastopajo intelektualne in druge manjšine, in ne politična gibanja. Prvi je model »neo-laissez faire«, po katerem bi bilo treba socialno državo ukiniti, da bi lahko prišlo do ponovne vzpostavitve svobodne tržne družbe. Značilno je, da to rešitev podpirajo politične sile starega srednjega razreda (kmetje in trgovci), ki pogosto podpirajo tudi gibanja nastrojena proti davkom. Politični problem pri tej rešitvi je, da je družbena baza v preteklost zazrte alternative toliko manjša, kolikor bolj konstantno je potekal kapitalistični razvoj. Nasprotje tega modela pa je model, ki mu dajejo prednost elementi novega srednjega razreda, ki so prevzete iz anarhistične in sindikalistične tradicije politične misli. Značilno je tudi, da alternativna modela ne moreta imeti kaj več kot le obrobno vlogo, dokler si ne dobita zaveznikov v enem od glavnih razredov političnih sil. Vendar je težko vzpostaviti in ohranjati taka zavezništva med starim srednjim razredom in centri kapitala ter na drugi strani med novim srednjim razredom in organizacijami delavskega razreda. Kljub vsemu pa najbrž ne bi bilo pretirano, če

bi pričakovali da bodo taki boji za nova zaveznitva osrednja tema reforme socialne politike in socialne države v prihodnosti. Vprašanje, ki se ob razpravi o socialni državi poraja Offeju je, ali bo matrica družbene moči razvitih kapitalističnih družbenih struktur oblikovala in omejevala programe socialne države, bodoči razvoj ter njen manevrski prostor, ali pa bo, na drugi strani, socialna država odprla možnosti za preoblikovanje te matrice, pa naj bo to s svojimi uspehi ali pa s svojimi neuspehi (Offe 1985, 97).

V sodobnih družbah, med katere spada tudi Slovenija obstaja socialna politika. Ta politika se nanaša na določene zamisli o človekovih pravicah in svoboščinah, varnosti in vključenosti posameznika v družbo in seveda na samo kvaliteto življenja (Šinkovec 1996, 147). Socialna politika deluje kot protiutež naraščajočemu trendu revščine, kateremu smo priča na vseh nivojih družbe, lokalnem, nacionalnem in globalnem. Trg delovne sile določa status posameznika v družbi. Že nekaj let trajajoča gospodarska kriza pa prinaša nove izzive za socialno državo, katere namen in cilj je poskrbeti, da posamezniki in družbene skupine ne bi bili žrtve socialnega pomanjkanja in posledično tudi družbene alienacije.

Socialna politika je zavestna in usmerjena družbena dejavnost¹, katere funkcija je zmanjševanje rizikov in negotovosti ljudi v urbani in industrijski družbi. Gre tudi za regulacijo socialne diferenciacije, ki ustvarja vedno nove marginalne skupine v družbi, obenem pa gre v najširšem pomenu za vplivanje na življenjske in delovne pogoje ljudi. S pojavom javnih služb in prevzemom funkcij socialne politike s strani države se je začela oblikovati socialna država, ki je nastala v času visoke brezposelnosti. S tem je država poleg funkcije akumulacije kapitala dobila tudi funkcijo zagotavljanja socialnega miru oziroma socialne integracije v družbi. Ta sprememba pomeni največjo in obenem nepovratno civilizacijsko pridobitev 20. stoletja. Pomeni pa tudi, da je država po novem začela delovati na dveh različnih nivojih, poleg pravnega nivoja, sedaj tudi na socialnem nivoju. S socialnimi transferji, ki jih država zbira z davki in jih alocira k ljudem, ki so izgubili službo ali so prišli v kakršnokoli socialno stisko, se vzdržuje določena raven povpraševanja in hkrati preprečuje globlji upad v času gospodarske recesije. Socialna politika deluje v smeri polne zaposlenosti. Vrednote, ki najbolj pogosto opredeljujejo naravo in modele socialnih politik v sodobnih družbah so: varnost, solidarnost, svoboda, enakost, blaginja in pravičnost. Nova socialna politika bi morala biti grajena na varnosti, ki jo zagotavlja država državljanom s socialnimi pravicami in nacionalnimi socialnimi programi. Pri tem pa se je potrebno zavedati, da varnosti

---

¹ Sklop javnih služb in ukrepov.

ni mogoče zagotoviti brez določene stopnje solidarnosti v družbi in da mora skrb za kakovost življenja (blaginje) vseh ljudi predstavljati vsaj dolgoročen cilj vsake razvojno naravnane družbe (Črnak Meglič in Vojnovič 1992, 9–11).

Po Vidmarjevih besedah (2009, 12) obstaja delitev na socialno državo in državo blaginje. Za socialno državo je značilen zavarovalni tip socialne politike, ki je usmerjen v zmanjševanje tveganja in deluje na področju socialnega varstva in zavarovalništva. Ko pa je govora o državi blaginje pa v ospredje postavljamo blaginjski tip socialne politike. Cilj tega tipa je blaginja za celotno populacijo, saj na tem mestu država prevzema odgovornost, da svojim državljanom zagotovi vse osnovne oblike blaginje (Trbanc 1992, 95–97).

Najširša opredelitev socialne politike poudarja njeno ciljno usmerjenost k zagotavljanju kvalitete življenja celotnega prebivalstva, socialne integritete ter varnosti. Takšna naravnost socialne politike je odraz teženj sodobnih družb, da bi zmanjšale tveganje in negativne posledice, ki jih prinaša tržno gospodarstvo tako za posameznika kot tudi za družbene skupine. Na dobičku utemeljena tržna logika sama po sebi povečuje razslojevanje družbe in zaostreuje probleme družbene neenakosti. Brez socialne politike bi razslojevanje pripeljalo do neobladljivih družbenih napetosti in trenj v družbi. V tem kontekstu je socialna politika nepogrešljiv del razvojne politike vsake družbe. Če je socialna politika nujna spremljevalka tržnega gospodarstva, je položaj posameznika v družbi s tržno logiko njen osrednji problem in osnova hkrati. Posameznik si svoj ekonomski in socialni položaj zagotavlja v odvisnosti načina, ali bo uspel izkoristiti možnosti, ki mu jih ponuja trg delovne sile. Možnosti in položaji na trgu delovne sile odločilno vplivajo na socialno strukturiranost družbe in na različne vidike družbene neenakosti. Socialna politika mora različne vidike družbene neenakosti blažiti in zmanjševati po načelih družbene pravičnosti, solidarnosti in varnosti. Vidik družbene neenakosti, ki jo trg delovne sile neposredno generira (neenakost med zaposlenimi in brezposelnimi), je osrednje vprašanje vsake socialne politike in v okviru le-te še prav posebej politike zaposlovanja (Pirher in Puhar 1992, 20–21).

Temeljni pogoj za delovanje Slovenije kot socialne države je skladen gospodarski in socialni razvoj. Strategijo socialnega razvoja usmerja socialna politika kot skupek ciljev in ukrepov, ki jih država razvija, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne interese in delovali kot enakopravni člani družbe. Socialno politiko v ožjem smislu opredeljujejo ukrepi, ki zagotavljajo socialno varnost posameznika. Socialna varnost se stoji iz strokovnih načel, dejavnosti in pravil, ki posamezniku omogočajo, da se vključi v družbeno

okolje in v njem aktivno deluje² (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014a).

Socialna politika bi morala skrbeti za kvaliteto življenja ljudi in za njihovo varno počutje v stabilni družbi, da pomaga ljudem pri osnovnem izobraževanju in jih spodbuja pri nadaljevanju šolanja, torej, da aktivna politika izobraževanja deluje v pravi smeri. Pomembno je tudi, da državljanom pomaga pri zaposlitvi ter jim omogoči primerne pogoje za delo ter jim aktivno pomaga v primeru brezposelnosti. Bistvena naloga pa je, da mora biti njena funkcija spodbujevalna, usmerjevalna in varnostna, še posebej pri socialno šibkejših.

---

² Pri tem država zagotavlja socialne in materialne pravice, posameznik pa prispeva v obliki davkov in drugih dajatev.

3 SOCIALNA DRŽAVA IN POLITIKA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Socialna država posreduje tudi na posamezna področja šolstva in izobraževanja, in na tak način zagotavlja temeljne pravice in svoboščine posameznega državljana. V socialnih državah namreč sistem izobraževanja temelji na načelih demokratičnosti, enakih možnosti in avtonomnosti, ki so del človekovih pravic in svoboščin socialne in pravne države. Hkrati pa mora poleg teh formalnih pravic država zagotavljati tudi substancialne pravice, ki jih lahko koristijo vsi posamezniki, ne glede na spol, kulturno in socialno poreklo, narodno pripadnost ali veroizpoved. V Splošni deklaraciji o človekovih pravicah so v 1. točki 26. člena navedene pravice do izobrazbe. Izobraževanje je brezplačno na začetni in temeljni ravni. Šolanje je na prvi stopnji obvezno, poklicno šolanje mora biti splošno dostopno, visoko šolanje pa mora biti na osnovi doseženih uspehov vsem enako dostopno. Cilj države je, da poskuša povečati možnosti čim večjega vključevanja posameznega dela populacije v izobraževalni proces in s tem skuša zagotoviti pravičnejše izvajanje pravic, obenem pa mora posamezne dele populacije vzpodbujati, da se bodo tudi sami pripravljene, brez prisile, vključiti v izobraževalni proces, ki jim bo v življenju omogočil večje potencialne možnosti za zaposlitev (Krek 1995, 15).

Ekspanzija izobraževanja je širši družbeni evolucijski proces nadaljnje rasti in tudi notranje diferenciacije obstoječih izobraževalnih ustanov, hkrati pa gre tudi za nastajanje novih institucij in oblik izobraževanja, ki na vedno raznovrstnejših in številčnejših programih nudijo vedno več možnosti za izobraževanje čedalje večjemu številu šolske mladine. Proces ekspanzije je zajel ves svet in vse države, še posebej v 20. stoletju. Tehnološki razvoj in posledično kompleksnejša družbena delitev dela vplivata na spremembe v povpraševanju po delovni sili, in sicer je v večini večje povpraševanje po bolj usposobljenih kadrih in tehnološko kompetentnih posameznikih (Kramberger v Ažman 2009, 32).

Na ponudbeni strani je v Sloveniji ekspanzija izobraževanja stimulirana s proračunskim financiranjem glede na število študentov do leta 1996. Izredni študij pa je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja postal pomemben vir izvenproračunskih dohodkov izobraževalnih ustanov, in sicer zaradi povečanega števila populacije študentov in pa zaradi višanja šolnin. Na povpraševalni strani pa je večjo stopnjo vključenosti mladih v nadaljevanje šolanja mogoče pojasnjevati z:

- neugodnimi gospodarskimi razmerami in pomanjkanju razpoložljivih zaposlitev, zaradi česar mladi izberejo nadaljevanje izobraževanja in ne vstopijo na trg delovne sile;
- povečanjem želje po izobraževanju med mladimi in njihovimi starši, saj naj bi boljša izobrazba pomenila najverjetnejši način za pridobitev boljšega poklica oziroma profesionalnega položaja na trgu delovne sile ter boljšega dohodka in bolj kakovostnega življenja;
- visokim življenjskim standardom v državah Evropske unije, ki večini mladih iz srednjih slojev prebivalstva omogoča, da ostanejo v izobraževanju ob delni ali polni pomoči svojih družin;
- širjenjem izobraževalnih sistemov, ki postajajo zelo razvejani, z možnimi izstopi in vstopi ter različnimi možnostmi dodatnega izobraževanja (Verša 2002, 345).

Leta 2004 je na ozemlju Republike Slovenije na področju terciarnega izobraževanja delovalo 46 visokošolskih in univerzitetnih ustanov. Fakultete in druge ustanove terciarnega izobraževanja se kontrole vpisa lotevajo na različne načine. Ene omejujejo vpisna mesta, druga pa jih sproščajo. Umetniške akademije in Medicinska fakulteta imata zaradi visoke stopnje profesionalizacije stroke precej restriktivne vpisne pogoje in svoje bodoče študente glede na ostale visokošolske ustanove najbolj selekcionirajo. Če njima prištejemo še Veterinarsko fakulteto, Fakulteto za matematiko in fiziko, Fakulteto za farmacijo, Visoko šolo za zdravstvo, Fakulteto za arhitekturo in Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo, se med vsemi naštetimi izoblikuje ožji akademski segment z izraženo strukturno profesionalizacijo, ki kvantitativno najmanj ekspandira (Ažman 2009, 37).

Šolski sistem v Republiki Sloveniji je zgrajen iz sistema osnovnih šol na primarnem, poklicnih in srednjih šol na sekundarnem nivoju ter omrežju fakultet, članic Univerz in visokih strokovnih oziroma poklicnih šol na terciarnem nivoju. Zakon o visokem šolstvu (ZVIS), v 4. in 5. členu opredeljuje fakultete kot institucije, ki opravljajo izobraževalno in znanstveno-raziskovalno dejavnost s področja ene ali več znanstvenih disciplin, na drugi strani pa visoke strokovne šole opravljajo pretežno izobraževalno dejavnost s področja ene ali več sorodnih strok. Muršak šibke točke izobraževalnega sistema vidi v premalo upoštevanju zakonitosti tržnega gospodarstva, v onemogočanju neposrednega vpliva razmer in zakonitosti trga delovne sile na izobraževanje, v nezagotavljanju enakopravnega vključevanja delovne

sfere v sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja, v nezahtevanju soodgovornosti soudeležencev in v omogočanju pridobivanja zgolj tako imenovanih »papirnatih kvalifikacij«, ne pa tudi poklicne kvalifikacije (Muršak 1997, 57).

Če sledimo trenutnemu zaposlitvenemu trendu na trgu delovne sile in glede na današnji čas razvoja, se zaposlitvene strukture in zahtevnost posameznih del vedno bolj povečujejo in zahtevajo večjo stopnjo izobrazbe ter več znanja, ne le strokovnega in specializiranega, ampak tudi splošnega in kompleksnega, saj se sam razvoj in narava dela vedno bolj spreminjata in postajata zahtevnejša oziroma pestrejša v primerjavi z delom že samo izpred desetih let. Osnovo za kompleksnejšo znanje pa nam dajejo gimnazijski programi, ki so začetki nadaljnjega izobraževanja in izpopolnjevanja dela in znanja.

Šlander (1997, 74) pravi, da naj izobraževalni programi na vseh stopnjah omogočajo pridobivanje strokovne izobrazbe za širša poklicna področja, kar posamezniku zagotavlja večjo stopnjo mobilnosti v samem procesu zaposlovanja. Izobraževalni programi ne bi smeli mehanično slediti organizacijski in tehnološki delitvi poklicev.

Cilj visokošolskih in univerzitetnih programov je, da posamezniku nudijo poglobljeno znanje in globlji vpogled na posamezna področja. Danes je izbira visokošolskih univerzitetnih programov zelo pestra in široka, saj lahko posameznik izbira med raznovrstnimi programi na različnih fakultetah. Specializacije in strokovna usposabljanja se načeloma pojavljajo v višjih letnikih. Visokošolski in univerzitetni programi so kompleksni in nudijo širok spekter znanja, s katerim potem posameznik kot bodoči delavec konkurira na trgu delovne sile.

4 SOCIALNA DRŽAVA IN POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI

Z uvajanjem sistema tržnega gospodarstva v Sloveniji sta zaposlovanje in brezposelnost dobila nove razsežnosti.

Delodajalci so v teh novih gospodarskih razmerah pri zaposlovanju začeli uvajati dodatna merila za izbor ustreznih potencialnih kandidatov za delo. S tem so se za nižje izobražene in manj prilagodljive kategorije iskalcev zaposlitve zelo poslabšale možnosti ohranitve zaposlitve.

S procesi gospodarskega prestrukturiranja, kadrovskimi sanacijami in izgubami trgov ter spremembami struktur povpraševanja po delovni sili je bil pojav brezposelnosti neizbežen. Brezposelnost je predstavljala enega največjih socialno-ekonomskih problemov družbe in neizmerno osebno stisko slehernega posameznika. Zato je država začela intenzivno razvijati številne nove programe v okviru aktivne politike zaposlovanja, katerih namen je vzpodbuditev posameznika k aktivnemu razreševanju svojega statusa brezposelnosti.

Za iskalce prve zaposlitve je pomanjkanje prostih delovnih mest, med katere v svoji diplomski nalogi uvrščam mlade brezposelne diplomante in mlade z nižjo stopnjo izobrazbe (osnovnošolsko in srednješolsko), prožnost zaposlovanja pomemben korak k izboljšanju stanja na trgu delovne sile (Ignjatović 2002, 26).

4.1 Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji

Aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) je sklop ciljno usmerjenih ukrepov in programov, ki se odvijajo na trgu delovne sile in ustvarjajo dodatne delovne možnosti, obenem pa tudi povečujejo sektorsko, poklicno in prostorsko mobilnost delovne sile ter omogočajo prilagajanje znanj in usposobljenosti delavcev za spremenjene pogoje produkcije v veliki tržni konkurenci. Spodbujajo razvoj podjetniških iniciativ in samozaposlovanje brezposelnih mladih za delo. »Slovenija je začela razvijati instrumente, ki sodijo v sklop APZ, že v osemdesetih letih. V praksi so se začeli uveljavljati v začetku devetdesetih, ko se je ob uvajanju tržnega gospodarstva, ki je povzročilo zapiranje nedonosnih proizvodenj, tehnološko posodabljanje in odpuščanje presežnih delavcev, začela hitro povečevati odkrita brezposelnost« (Olenik 2003, 21). Temeljna razvojna usmeritev v zvezi s sistemom ukrepov APZ je krepitev preventivnih ukrepov in priznavanje nematerialnih pravic brezposelnim osebam. Pomembna je tudi razvojna usmeritev krepitev aktivnega sodelovanja med

delodajalcem in predstavniki Zavoda pri preprečevanju in odpravljanju brezposelnosti, tako na splošni kot tudi na individualni ravni (Tary 2001, 21).

APZ je opredeljena v Zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Pravice iz zavarovanja³ pa dodatno še s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Sredstva za to se zagotavljajo iz proračuna. Ukrepi APZ lahko delujejo preventivno tako, da destimulirajo delodajalce, da bi odpuščali delavce, ali pa proaktivno tako, da vzpodbujajo zaposlene za nova delovna mesta, jih spodbujajo k samozaposlovanju ali pa delodajalcem subvencionirajo nove zaposlitve. Ukrepi APZ lahko delujejo tudi blažilno tako, da preprečujejo socialno izolacijo brezposelnih (Svetlik 1992, 13). »Pri odpiranju novih delovnih mest država ponuja delodajalcem razne finančne ugodnosti, kot so začasno znižanje prispevkov za novo zaposlene, pokritje dela njihovih plač, določeno vsoto za vsako novo delovno mesto ali zmanjšanje davčnih obveznosti ob povečanju števila zaposlenih« (Olenik 2003, 24). K vsem tem pa lahko prištejemo še finančne pomoči, usposabljanje in svetovanje za samozaposlovanje (Olenik 2003, 24).

Med ciljne skupine ukrepov in programov APZ v Sloveniji spadajo tudi mladi brezposelni diplomanti do 26. leta in osebe z nadpovprečno stopnjo izobrazbe. Eden najzahtevnejših in ključnih prehodov mladih je prav prehod s področja izobraževanja na področje dela. Problematičnost tega prehoda izražajo relativne stopnje brezposelnosti mladih diplomantov, ki so praviloma višje od stopenj brezposelnosti v drugih starostnih kategorijah. Na položaj mladih na trgu delovne sile v zadnjih desetletjih vplivajo različne okoliščine, med katere spadajo zniževanje rodnosti, spremembe v izobraževalnih sistemih in zviševanje izobraževalnih aspiracij ter spremembe na trgih delovne sile, ki vplivajo na strukturo zaposlitvenih možnosti za mlade diplomante. Zaposlovanje mladih je v Sloveniji postal resen problem v obdobju tranzicije v devetdesetih. Prezaposlenost, s katero so se spopadala podjetja, stečaji številnih podjetij ter počasno nastajanje novih podjetij so bili vzrok za majhno povpraševanje delodajalcev po delovni sili. Za izšolane mlade je bilo malo zaposlitvenih možnosti, zato so po koncu izobraževanja ali izgubi zaposlitve, pa še ta je bila zgolj za določen čas, postali brezposelni. Poleg tega pa je spol za položaj mladih na trgu delovne sile pomembnejši kot pri drugih starostnih kategorijah. Mlajše ženske so namreč zaradi reproduktivne faze pri delodajalcih pogosto manj zaželena delovna sila in zato še težje najdejo prvo zaposlitev kot mladi moški. APZ je v devetdesetih letih posegla v nekatere

---

³ Ohranitev produktivnih delovnih mest in sodelovanje pri reševanju presežkov v državnih podjetjih.

oblike prehajanja mladih v zaposlitev in oblikovala mnoge druge ukrepe za izboljšanje položaja mladih na trgu delovne sile. V Sloveniji so v tem okviru tradicionalno razviti trije načini načrtovanega prehoda iz izobraževanja v zaposlitev, in sicer pripravništvo, štipendiranje in vajeništvo. Ti ukrepi so tako že v devetdesetih letih skupaj s tržnimi trendi pozitivno vplivali na zaposlovanje mladih (Trbanc in Verša 2002, 343–360).

Izobrazbena raven je vse višja, in neko splošno prepričanje je, da so z višjo izobrazbo večje tudi zaposlitvene možnosti, a na trgu delovne sile ni vedno tako. Glede na trenutne razmere se mladi srečujejo z veliki težavami, ki so povezane s prvim vstopom na trg delovne sile. Ravno zaradi tega so ukrepi na področju zaposlovanja mladih še naprej potrebni in nujni.

Ukrepi in programi APZ so selektivni. To pomeni, da so usmerjeni v posamezne ciljne skupine. Zakon o zavarovanju in zaposlovanju za primer brezposelnosti v 50. členu določa, da program ukrepov aktivne politike zaposlovanja sprejme vlada RS za proračunsko obdobje. Program APZ v skladu z določbami prispeva k uresničevanju srednjeročnih smernic in strateških dokumentov razvoja trga delovne sile in zaposlovanj, ki so sprejeti na ravni države in Evropske unije. Program APZ prinaša paleto pozitivnih učinkov. Kot del politike zaposlovanja mora dosegati sinergijske učinke z drugimi sektorskimi politikami. S tem načinom posega na trg delovne sile neposredno, pri čemer odpravlja kratkoročne in druge probleme glede zaposlovanja, ki jih s preostalimi sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih politik ni mogoče učinkovito odpravljati. Spremembe v gospodarstvu in rezultati gospodarskega razvoja se zrcalijo tudi v spremembah na trgu delovne sile. Stopnja zaposlenosti oziroma delovne aktivnosti prebivalstva za starostno skupino 15–64 let se je v obdobju 1996–2005 zvišala za 4,3 odstotne točke. Gledano po starostnih skupinah pa smo bili v tem obdobju priča znižanju stopnje zaposlenosti mladih v skupini 15–24 let, kar je povezano z njihovo večjo vključenostjo v izobraževanje, saj se je to v obdobju 1998–2003 povečalo s 53,6 % na 66,9 % in je med najvišjimi v EU. Med glavne izzive na področju zaposlovanja in brezposelnosti, na katere se je odzvala aktivna politika zaposlovanja, spada tudi sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih med 15–24 let ter naraščajoče število brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014b).

Strateški cilji programa APZ so: povečevanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti, preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečevanje prehoda v zaposlitev, zmanjševanje strukturne brezposelnosti ter hkrati povečevanje zaposljivosti z dvigom

izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin. Pomembna pa je tudi prilagodljivost in konkurenčnost zaposlenih. Cilji pa so še spodbuditev novega zaposlovanja⁴ in okrepitev socialne vključenosti⁵. APZ v svojem načrtu predvideva tudi več aktivnosti, in sicer: poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje ter motiviranje, pomoč pri iskanju zaposlitve ter razvoj in izvajanje novih oblik pomoči in predstavitev. Del APZ je tudi usposabljanje in izobraževanje, ki zaobsega več aktivnosti⁶ (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014b).

Eden izmed namenov ukrepa je tudi spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih oseb, ki po usposabljanju želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti. Gre tudi za namen spodbujanja zaposlovanja najtežje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, predvsem prejemnikov socialne pomoči, med katere spada tudi mlada populacija v Sloveniji. Predvidene aktivnosti v okviru samozaposlovanja so svetovalna pomoč in subvencija za samozaposlitev. Podpirale so se in se bodo tudi v bodoče aktivnosti za spodbujanje podjetniške miselnosti in inovativnosti, predvsem med mladimi (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014b).

Anketa o uspešnosti samozaposlenih izpred desetih let kaže rezultate po prvih dveh letih poslovanja, torej, da je večina podjetnikov dejavnost, predvideno v poslovnem načrtu, obdržala. Oblika organizacije je bila večinoma samostojni podjetnik, manj pa so se razvijala družinska podjetja (Batič in Svetlik 2002, 190).

4.2 Pregled stanja na trgu delovne sile

Učinkovito gospodarstvo predpostavlja trg delovne sile, brez katerega ni učinkovite alokacije delovne sile med ekonomskimi subjekti, njihovimi sektorji in panogami. Prepuščanje alokacije delovne sile zgolj in samo trgom delovne sile pa že dolgo ni več mogoče (Kramberger 1999, 90). Ne zgolj zaradi težko obvladljivih socialnih posledic, ampak zaradi same ekonomske učinkovitosti sodobnih družb. Na trgu delovne sile se namreč ne pojavlja običajno blago, ampak človek kot kompleksno in družbeno posredovano bitje, ki ne zmore mehanskega prilagajanja dnevnim razmeram med povpraševanjem in ponudbo. Država vsa neravnovesja trga delovne sile uravnava z različnimi ukrepi. Posredno na zaposlitveni trg

---

⁴ Povečanje števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti.

⁵ Zniževanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med nezaposlenimi.

⁶ Programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije, programi praktičnega usposabljanja, izobraževanja, med drugim tudi izobraževanja zaposlenih.

navadno učinkujejo ukrepi znotraj ekonomske politike⁷ in politike izobraževanja, bolj kratkoročno pa ukrepi znotraj politike zaposlovanja. Ko se politika zaposlovanja vključi v obstoječe obsege in strukture na strani ponudbe in povpraševanja po delovni sili in jih skuša spremeniti, takrat jo lahko definiramo tudi kot podaljšek makro-ekonomske politike. To predvsem velja za tisti del politike zaposlovanja za katerega se je v sedemdesetih uveljavil izraz aktivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja sledi ciljem ekonomske in socialne politike, kljub temu pa ohranja svojo identiteto skozi koherenten sklop lastnih ciljev, ukrepov in načel (Pirher in Puhar 1992, 21).

V zadnjih desetih letih so se razmere na slovenskem trgu delovne sile zelo spremenile. Po besedah Svetlika (v Ignjatović 2010, 142) je Slovenija prešla iz polne zaposlenosti in sistema »neposredne varnosti«⁸ zaposlitve v sistem tržnega gospodarstva. Prehod v tržno gospodarstvo je pomenil povečanje števila brezposelnih, in sicer kot posledico pomanjkanja prostih delovnih mest na račun strukturnih sprememb, ki smo jim bili priča. V zadnjem času so se, poleg zaposlitve za nedoločen čas s polnim delovnim časom, pojavile in uveljavile nove, fleksibilnejše oblike zaposlovanja. Glede na slovenski trg dela je potrebno omeniti delo za določen čas, delo s skrajšanim delovnim časom, množično samozaposlovanje, študentsko delo, delo preko avtorskih pogodb,...

S poslabšanjem razmer na trgu delovne sile⁹ je število brezposelnih doseglo svoj vrh leta 1993 s približno 130.000 registrirano nezaposlenih oseb. Danes, dvajset let kasneje pa registrirana brezposelnost spletne strani Zavoda RS za zaposlovanje (2014) beleži približno 116.000 brezposelnih oseb, kar pomeni, da se bližamo vrhu brezposelnosti iz leta 1993. K upadu brezposelnosti so po letu 1993 prispevali ukrepi tedanje aktivne politike zaposlovanja in relativno visoka gospodarska rast (Ignjatović 2010, 142).

Od leta 2008 naprej se na trgu delovne sile ponovno soočamo z vedno višjo stopnjo brezposelnosti, kar lahko pripišemo kot posledico trenutni ekonomski krizi na globalni ravni. Slovenija v letu 2011 ni izvedla nobenih večjih strukturnih reform na tem področju, čeprav bi morali ob stopnjevanju tržnega pritiska, čimprej izvesti nujne fiskalne konsolidacije, čiščenje bilanc stanja bank in uvesti pokojninsko reformo (Evropska komisija 2012).

---

⁷ Mednje sodijo davčni, monetarno-kreditni in podobni ukrepi.

⁸ Ta sistem je več desetletij zagotavljal dogovorno in odgovorno ekonomijo.

⁹ Zaradi povečanja in pojava strukturne brezposelnosti med delovno sposobno populacijo in povečanim delovanjem države blaginje, ki je poskušala te posledice omiliti.

Na trgu delovne sile je v Sloveniji prisotna razdrobljenost in neskladje med ponudbo in povpraševanjem, kar kot posledico ustvarja tveganje za prehajanje iz kratkotrajne v dolgotrajno brezposelnost in posledično to pomeni še dodatno obremenitev za že dodobra izčrpano socialno državo. Država razmere brezposelnosti med mladimi rešuje s programom aktivne politike zaposlovanja, katerih učinki so vsekakor v veliki meri odvisni predvsem od razpoložljivih finančnih sredstev.

Čas v katerem se nahajamo prinaša globalno negotovost življenja in čeprav nekaterim uspe pridobiti zaposlitev, se jih večina znajde delno ali pa popolnoma izključene iz trga delovne sile. Pridobljena zaposlitev v marsičem določa položaj posameznika v družbi. Trenutni ekonomski sistem in trgi delovne sile sta v času gospodarske rasti še nekako ponujala relativno visoko socialno varnost večini prebivalcev (Ignjatović 2010, 157).

Danes pa smo priča temu, da zaposlitev oziroma sklenjena delovna pogodba ne nudi varnosti posamezniku. Negotove razmere in kriza v kateri se je znašlo slovensko gospodarstvo ter posledično slovenska podjetja ne zagotavljajo nikakršne socialne varnosti za posameznika. Prilagajanje Slovenije zahtevam mednarodnega trga delovne sile in zahtevam EU je z implementacijo različnih politik in strategij pripeljalo tudi do vedno večje segmentacije trgov.

Države so zaradi vpliva globalizacije bolj odprte za tuje naložbe, od česar ima EU nedvomno velike koristi in priložnosti. Hkrati pa se spopadajo s konkurenco gospodarstev z nizkimi proizvodnimi stroški, kot sta na primer Indija in Kitajska in pa Amerika, ki temeljijo na inovacijah (Ignjatović 2010, 146). »Že od osamosvojitve naprej je Slovenija zaradi visoke stopnje brezposelnosti začela izvajati reforme na trgu delovne sile in se že takrat skušala pridružiti ostalim evropskim državam, ki so se preko številnih reform skušale prilagoditi zahtevam okolja na podlagi Lizbonske strategije« (Ignjatović 2010, 146).

4.3 Anketa o delovni sili (ADS)

Izbrana anketa o delovni sili prikazuje podatke za drugo četrtletje leta 2006. Predstavi nam strukturo mladih brezposelnih in načine, kako iščejo zaposlitev. Anketo sem v diplomsko delo umestila zgolj zaradi strukturnega prikaza mladih iskalcev zaposlitve v Sloveniji, glede na starostne skupine, in ne zaradi stanja odstotnih točk, ki bi jih lahko zreducirali na aktualne razmere v Sloveniji. Anketa o delovni sili iz leta 2006 torej ni odraz trenutnih razmer

zaposlovanja mladih v Sloveniji, ampak je zgolj okvirni prikaz situacije zaposljivosti mladih pred osmimi leti.

Ker se podatki ADS nanašajo na resnično aktivnost oseb v referenčnem tednu in ne na njihove formalne statuse, ponujajo bolj kompleksno sliko mladih iskalcev zaposlitve. Številni med njimi se namreč ne prijavijo na Zavodu za zaposlovanje, ampak iščejo zaposlitev drugače, bodisi zato, ker menijo, da s prijavo na Zavodu ne bodo ničesar pridobili, ali pa zato, ker ne izpolnjujejo formalnih pogojev za prijavo (npr. status rednega študenta, med katerim vseeno iščejo zaposlitev). Na trgu delovne sile se pojavlja že dobrih 62 % generacije starih 20–24 let in skoraj 88 % generacije starih 25–29 let, tako, da so zaposleni, ali pa opravljajo različna dela za plačilo, nekateri pa delo aktivno iščejo. Primerjava izobrazbene strukture brezposelnih in zaposlenih mladih po starostnih skupinah je pokazala, da je izobrazbena struktura mladih, ki so zaposleni, višja od izobrazbene strukture brezposelnih mladih – višja izobrazba torej vpliva na večjo možnost zaposlitve. Specifična je skupina starih 15–19 let, v kateri je med brezposelnimi skoraj polovica takih, ki imajo samo osnovnošolsko izobrazbo oziroma niti te nimajo, med zaposlenimi v tej starosti pa jih je slabo izobraženih kar 60 %. Gre za mlade, ki so izobraževanje zapustili zelo zgodaj, njihov delež pa je relativno največji med najmlajšo populacijo na trgu delovne sile. Podatki pa kažejo tudi, da je lahko zaposlovanje problematično tudi za mlade z nižjo in srednjo poklicno izobrazbo, tako v starostni skupini 15–19 let, kot tudi v skupini 20–24 let je delež brezposelnih z nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo precej višji od deleža zaposlenih s to izobrazbo. Glede na to, da so deleži zaposlenih s srednjo strokovno, tehnično in splošno izobrazbo ter izobrazbo na univerzitetnem nivoju višji od deleža nezaposlenih s tovrstno izobrazbo, bi morda lahko celo sklepali, da je poleg višine izobrazbe za hitrejšo zaposlitev mladih ugodneje imeti bolj splošno kot neko specifično izobrazbo (Trbanc 2007, 44–45).

5 ZAKLJUČEK

V Sloveniji obstaja široka in pestra ponudba izobraževanja, ki posamezniku omogoča, da sam izbere njemu najprimernejšo pot izobraževanja. Obstajajo pa tendence, da se politiko izobraževanja vključi kot del politike zaposlovanja in s tem politika izobraževanja izgublja svojo avtonomijo. Na tem mestu trdimo, da je politika izobraževanja pri nas dobro razvita in v praksi dobro deluje.

Brezposelnost je v Sloveniji socialni in ekonomski, obenem pa tudi velik politični problem in aktualna tema že vse od osamosvojitve dalje, ampak se kljub vsemu v zadnjem desetletju ta problem samo še povečuje, in trenutno smo se znašli v resni socialni, ekonomski in gospodarski krizi. Po obdobju, ko Slovenija skorajda ni poznala pojma brezposelnosti, so se razmere skorajda čez noč spremenile. V veljavo so stopila nova zakonska določila, ki so dovoljevala in s tem povzročila množično odpuščanje tehnološko in ekonomsko presežnih delavcev. Število brezposelnih oseb je tako postalo alarmantno, gospodarska situacija pa tudi zaenkrat še ne obeta skorajšnjega izboljšanja položaja. Z večanjem števila brezposelnih oseb, ki so postale brezposelne zaradi procesov gospodarskega prestrukturiranja podjetij, pa tudi zaradi zmanjšanja zaposlitvenih možnosti ter sprememb strukture povpraševanja po delovni sili, je brezposelnost v Sloveniji dobila strukturni značaj. Strukturna brezposelnost pa je najtežja oblika brezposelnosti, saj je izredno dolgotrajna in posledice posamezniki občutijo še dolgo časa. Ker brezposelnost pomeni zapravljanje razpoložljivih virov, se s tem zmanjšuje potencialni proizvod in dohodek, na drugi strani pa povečuje neenakost, zato je potrebno k problemu zmanjševanja brezposelnosti in spodbujanju zaposlovanja nujno pristopiti z aktivnim in celostnim pristopom. Ta pristop se imenuje aktivna politika zaposlovanja. Je sklop ciljno usmerjenih ukrepov in programov, ki se odvijajo na trgu delovne sile z namenom ustvarjanja dodatnih delovnih možnosti in omejitve brezposelnosti. Glavni namen APZ je vzpodbujanje brezposelnih k njihovemu aktivnejšemu iskanju in vključevanju v novo zaposlitev, kar sodi med prizadevanja za preprečevanje pasivnosti posameznika in njegovo postopno drsenje v zanko dolgotrajne brezposelnosti in posledično revščine. Treba se je namreč zavedati, da lahko sami z nepretrganim učenjem in usposabljanjem za lastni poklicni razvoj bistveno prispevamo k povečanju svoje socialne varnosti. Na tem mestu bi rada povzela, da ima izobraževalna politika glede na zaposlovalno politiko mladih velik pomen, saj je v veliki meri še vedno izobrazba tista, ki je neko vodilo za kvalifikacijo določenega

delovnega mesta. Torej, na tem mestu lahko potrdimo zgoraj zastavljeno hipotezo, in sicer, da je politika izobraževanja relativno avtonomna glede na politiko zaposlovanja v Sloveniji.

Je pa treba poudariti tudi to, da so v današnjem času cenjeni tudi poklici, ki so pridobljeni s srednješolsko izobrazbo (vrhunski kuharji, frizerji, ročni izdelovalci različnih stvari,...) in so morda lahko celo finančno donosnejši. Torej neka določena izobrazba ni nujno zagotovilo za dobro denarno plačilo, sploh ne na začetku zaposlitvene poti, ko so prevečkrat cenjene le izkušnje, šolska teorija pa velikokrat ni ravno pozitivno vodilo pri iskanju zaposlitve.

Glede na splošno situacijo v Sloveniji bi lahko rekli, da ima, oziroma je imela politika izobraževanja v procesu pridobivanja zaposlitve pomembno vlogo, danes pa ni nujno tako, saj so cenjene tudi izkušnje, ki jih imajo velikokrat tudi mladi z nižjo stopnjo izobrazbe. Obenem tudi ni ravno tako, da so v Sloveniji v večini brezposelni samo tisti, ki imajo nižjo stopnjo izobrazbe, ampak je kar veliko brezposelnih tudi mladih diplomantov tako z družboslovnih, kot tudi z naravoslovnih ved.

Na področju povečevanja zaposljivosti prebivalstva imajo prednost ukrepi za preprečevanje nadaljnjega naraščanja dolgotrajne brezposelnosti, še posebej mladih z omogočanjem pridobivanja ključnih znanj in veščin potrebnih za trg delovne sile. Na področju pospeševanja podjetništva pa so ključne aktivnosti namenjene povečevanju podjetniške naravnosti različnih ciljnih skupin prebivalstva, posebno mladih. Ukrepi na tem področju zato povezujejo več resorjev. Uspešno odpravljanje brezposelnosti je tako povezano z nujnim prilagajanjem delovne sile na gospodarsko aktivnost, na katero vplivajo tehnološke spremembe in globalizacija, ki spreminjajo pogoje dela, gospodarjenja, trgovanja in družbo kot celoto. Mlado populacijo (pa naj gre za diplomante ali mlade z nižjo stopnjo izobrazbe) je potrebno vzpodbujati pri vseživljenjskem učenju in prilagajanju, zato je današnja temeljna investicija potrebna v znanje in ljudi.

Pri problemu brezposelnosti v primeru mladih diplomantov in ostalih mladih z nižjo stopnjo izobrazbe lahko ugotovimo, da si država preko ukrepov in programov aktivne politike zaposlovanja prizadeva, da bi z dodatnim izobraževanjem in usposabljanjem zmanjšala brezposelnost. To dokazuje tudi program APZ za leto 2007–2013 s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki ponuja boljše ukrepe in programe, ki skušajo zmanjšati delež brezposelnosti, tudi med mladimi. Na tem mestu pa je potrebno omeniti dejstvo, da ni vse odvisno le od programov in ukrepov APZ, ampak v veliki meri na uspešnost ukrepov vpliva tudi ekonomski razvoj in gospodarski položaj Slovenije. V kolikor se bo hiter

tempo stečajev podjetij in odpuščanj delavcev nadaljeval v enaki meri kot v zadnjih šestih letih, vsi ti ukrepi in programi APZ ne bodo imeli pozitivnega učinka in uspeha v praksi.

Povečanje stopnje zaposlenosti in ustreznih delovnih mest, ki bodo omogočala dvig produktivnosti, ne moremo pričakovati brez dolgoročne gospodarske rasti. Za povečanje stopnje zaposlenosti je potrebno predvsem spodbujati vključevanje mladih na trg delovne sile. Pomembno pa je tudi, da se podjetja prestrukturirajo in da se začne vlagati v človeške vire in preko tega v povečanje gospodarske rasti.

Odnos med zaposlenostjo, revščino in socialno izključenostjo je več kot le pomemben, sploh če želimo zgraditi konkurenčno, a hkrati učinkovito socialno državo. Eden večjih izzivov je socialna politika, s katero se država spopada na trgu delovne sile, in z aktivacijo posameznikov ter na tak način skuša razbremeniti socialno državo. Kot smo lahko ugotovili preko celotne diplomske naloge, so naloge aktivne politike zaposlovanja predvsem povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti, preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost, usposabljanje brezposelnih ter spodbujanje novega zaposlovanja in krepitev socialne vključenosti v družbi. Ekonomski in gospodarski razvoj Slovenije oblikujeta politiko zaposlovanja. V kolikor bi se dvignila gospodarska rast, bi se to kmalu pokazalo tudi v pozitivnem trendu naraščanja večje zaposlenosti mladih.

Slovenska družba se mora v prihodnosti nedvomno spopasti z dolgotrajnejšimi strukturnimi problemi, ki izhajajo iz samega trga delovne sile in sistema socialne varnosti. Potrebno je odpraviti togost, ki je značilna za trg delovne sile v Sloveniji.

6 LITERATURA

1. Ažman, Sebastijan. 2009. *Brezposelnost univerzitetno izobraženih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Batič, Mavricija in Ivan Svetlik. 2002. Aktivna politika zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 174–198. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Črnak Meglič, Andreja in Maja Vojnovič. Delo in zaposlovanje. V *Socialna država–varnost, svoboda, solidarnost*, ur. Andreja Črnak Meglič, 9–20. Ljubljana: SDP Slovenije.
4. Evropska komisija. 2012. *Ocena nacionalnega reformnega programa za leto 2012 in programa stabilnosti za Slovenijo*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2012_slovenia_sl.pdf (15. avgust 2014).
5. Ignjatović, Miroljub. 2002. *Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Kramberger, Anton. 1999. *Poklici, trg dela in politika*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakulteta za družbene vede.
7. Krek, Janez. 1995. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
8. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2014a. *Sociala*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/ (30. julij 2014).
9. --- 2014b. *Pomembni dokumenti – Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ (2. avgust 2014).
10. Muršak, Janko. 1997. Cilji prenove sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji. V *Prenova poklicnega izobraževanja in vloga zakonodajnih klasifikacij*, ur. Anton Kramberger, 98–113. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

11. Offe, Claus. 1985. *Družbena moč in politična oblast*. Ljubljana: Delavska enotnost.
12. Olenik, Dagmar. 2003. *Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
13. Pirher, Sonja in Jožica Puhar. 1992. Delo in zaposlovanje. V *Socialna država – varnost, svoboda, solidarnost*, ur. Andreja Črnak Meglič, 20–42. Ljubljana: SDP Slovenije.
14. Svetlik, Ivan. 1992. *Priložnosti in tveganja na vrhu delovne sile. Zaposlovanje – perspektive, priložnosti, tveganja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
15. Šinkovec, Janez. 1996. *Pravna, demokratična in socialna država*. Ljubljana: ČZP Enotnost.
16. Šlander, Veronika. 1997. Poklicno izobraževanje in klasifikacije. V *Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije*, ur. Anton Kramberger, 69–76. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.
17. Tary, Petra. 2001. *Aktivna politika zaposlovanja in zavarovanje za primer brezposelnosti*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
18. Trbanc, Martina. 2007. Poti mladih v zaposlitev: primerjava Slovenije z drugimi državami EU. V *Zaposljivost v Sloveniji. Analiza prehoda iz šol v zaposlitev: stanje, napovedi, primerjave*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 38–63. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih v Sloveniji. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 338–396. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Vidmar, Uroš. 2009. *Slovenija kot socialna država*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2010. *Delodajalci*. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/> (31. avgust 2014).